

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Elmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 22emîn

Civîna 22emîn ya Kurmancî li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 26.10 - 1.11 1997an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser nexweşiyên heywanan, zimanê zarokan, îdyomên kurdî, hin termên hiqûqî û aborî, devoka Qerejdaxê û ferhengoka *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Xosrow Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Salim Çeliker (Diyarbakir), Michael Chyot (Waşington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Qamîşlok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan Diyarbakir, Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tèn belav kirin.

Nexweşiyên heywanan

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nexweşî, nesaxî; nisaxî	hastalık	maladie	disease, sickness, illness
werar	belirti, alamet	symptôme, indication, signe	symptom, sign, indication
agir, alek, diryan	kuş palazı	diphthérie, croup	diphtheria
cedew, (m) : pişkuliya bi kêm	yük hayvanlarının	inflammation purulente du	purulent boil on animal's
û elem a dewarên bar	sirtında oluşan bere	dos des bêtes de somme	back, due to irritation by loads
		due au frottement du bât	carried on the back
cedew girtin	yara, bere kaplamak	être couvert de purulences	
peçik, pêlqik, avlik	deri ya da ciltte oluşan su kabarcığı	ampoule, hydropisie	blisters
kifte, seqdan, simrizî	turnak hastalığı	grive (zool.)	softening of horse's hoof, thrush
kabik, kabçûyî		crampe	cramp
kam, debax, devkulî	hayvanlarda ağız iltihaplanması, ülseri	ulcération buccale, infection des animaux	animals' mouth ulceration
qolinc, zikêşî	kulunç	colique, crampe	colic, cramp
qesel, seqav, seqew	çatlama, soluksuzlaş-maktan ölme	mort d'essoufflement (pour un cheval)	(horse's) death from breathlessness (shortness of breath)
piştî beza bilez avê nede hespî, ew dê seqavî bibe	hızlı koşudan sonra ata su verme, zatürreye olur	après cette course rapide n'abreuve pas le cheval, il va attraper une pneumonie	after this fast ride don't give the horse any water, or he'll catch pneumonia
bi zoliyan	fazla yüklenmekten ürkmüş, yük taşımaktan kaçmak	cheval ou mule traumatisé par des fardeaux lourds et qui refuse d'être chargé	horse or mule traumatized by being overloaded with heavy burdens, who refuses to be loaded down
pêsatî	at zatüryesi	pneumonie chevaline	pneumonia (horse's)
xurîk	hayvanlarda çiçek hastalığı	clavelée, variole du mouton et des vaches	sheep pox, cowpox
xurî	çiçek hastalığı	variole	small pox, variola
guhanreşî, guhanok	meme iltihabı	mammite, mastite	mastitis
guhanokî bûyîn, bi guhanokê ketin	meme iltihabına bulaşmak	être atteint de mammite	to get mastitis
tebek, şebek	şap hastalığı	fièvre aphteuse	foot-and mouth disease of cattle
marik, mûmark	tenya	ténia, cénure	taenia
şîlav, firşik	şirden	caillette	rennet stomach, abomasum
bawêşe, bawêşî, baêşe	meme romatizması	rhumatisme des mamelles	rhumatisme of the udders
pêşûkî, pêkî, gurî	uyuz	gale	scab, mange
kotî	cüzzamlı	lépreux	leprous
ketew, kedew	cilt sakağısı	morve cutanée, farcin	skin glanders
kêtav	sakağî, ruam	morve	glanders
mêlak, teşenek	bronşit	bronchite	bronchitis
zerik, nexweşiya germê : di dawîya biharê destpêka havînê peyda dibe	sarılık	ictère, jaunisse	icterus, jaundice
ta	sıtma	paludisme, malaria	malaria
pezê tawî	sıtmalı koyun	mouton atteint de malaria	sheep suffering from malaria
axûzî, axorî : nexweşiyê ku ji zêde xwê xwarinê tê	fazla tuz yemekten doğan bir hastalık	maladie causée par une consommation excessive de sel	illness caused by overeating
kepenek	kepenek	maladie du foie des moutons	liver disease of sheep
harî	kuduz	rage	rabies
qotik : nexweşiya ku pez pê nişkeva dimire		tremblante, maladie tremblante des moutons	scapie
gêjî	sersem, seremlik	vertige	staggers
jarî, jehrî	1) zehirlenme, 2) mide fesadı	1) empoisonnement, 2) indigestion	1) poisoning, 2) indigestion, sick from overeating
kûnêr, kînor	kan çıbanı	abcès	boil, blood boil
nikîlşîn, nikleşîn	tavuk kolerası	choléra des poules	chicken cholera
(mirîşk) bi nikîlşînê ketin	tavuk kolerasına tutulmak	être atteint de choléra (poules)	to suffer from chicken cholera
sebenisk, sebînisk, sebînîsî :	köpek hastalığı	une maladie de chiens	disease of dogs
nexweşiya seyan e, ku heke kurî an jî boçikê jê bikin, xelas dibe			
yeman : kînoreke xedar e, li ser milan derdikeve, tu çareya wê nîne	hayvanların omuzların da oluşan çaresiz yara	plaie incurable qui apparaît sur les épaules des animaux	uncurable boil on an animal's shoulder
yeman derxistin	«yeman» a tutulmak	être atteint de «yeman»	to suffer from «yeman»
birîna reş	şarbon hastalığı	charbon, anthracose	anthrax
kêlik, nûnik, neynok, firmik			
nûnikî bûyîn, firmikî bûyîn			

Devoka Qerejdaxê

(VI)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdfî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
moz; mozezebeş	eşek arısı	frelon	hornet
mozqirtik, zirqîtik	sarı renkte yaban arısı	guêpe	wasp
guhê xwe mûç kirin	kullaklarını dikmek, kabartmak	dresser les oreilles	to prick up one's ears
xwe mûç kirin	dikilmek	se dresser	to hold oneself erect
mûmar	dolama	panaris	whitlow
mwîrî, mûrî, morî, mûr, mûrîstang, morîstank, gêre, gêrgere, gerîk, gêrgêrik	karınca	fourmi	ant
mwîrîstan, mûrîstan, morîstan	karınca yuvası	fourmilière	fornicary, ant's nest, ant hill
neçel	çatal, yaba vs. parmağı	fourchon, dent	prong (of a fork, etc)
neçê	iyi olmayan, kötü	incorrect, mauvais	incorrect, bad
neçê kirin	iyi yapmamak	mal agir, se comporter mal	to misbehave
neçêyî, nêçêtî	kötülük	incorrection	incorrectness
nermijandin	yumuşatmak, katılığını gidermek	mariner	to marinate, to marinate
nermijî	yumuşamış	ramoli, mariné	marinated
nermojnakî, nermojekî, wekî nermijî, nermoşkî	yumuşamış	douillet, mou	gentle, soft, tendre
nermik	meme	lobe	lobe
nermika guh	kulak memesi	lobe de l'oreille	ear lobe
nermika qêf, nermika serî, şilika serîn, şillik	bingıldak	fontanelle	fontanel
nesax	esen olmayan, hasta	souffrant, malade	sick, ill, unwell
newêrek	korkak	lâche, poltron	coward
nêm, kê m	irin, cerahet	pus	pus
nêm girtin	irin toplamak	suppurer	to suppurate
nişmî	titiz, itinalî, temiz	soigné, très propre,	tidy, careful, very clean and neat groomed (appearance)
jinek nişmî	itinalî bir kadın	une femme soignée	a tidy, careful, groomed woman
nixilîn : bê hal ketin, bê taqet ketin	halden düşmek	être épuisé, très affaibli, à genoux	to be worn out, very weak, exhausted
nixilandin : anîn xwar	devirmek, yere atmak	abattre	to knock down, to throw down, to overthrow
niyêr : nêr	eril	masculin, mâle	male, masculine
niyêrmo : nêremê, nêrûmê, nêrebwîk	hûnsa, erdişi	hermaphrodite	hermaphrodite
nizar, dibûr	güneş görmeyen yer	ubac	sunless slope
beroşk	güneşlik, güneş alan yer	adret	sunny slope
nîçîk : çillik, çillik, zîlik	klitoris	clitoris	clitoris
no	hırçın, sert, huysuz	qui a un mauvais caractère, méchant	ill-tempered, bad-tempered, naughty
noşican be	1) afiyet olsun, 2) sıhhatler olsun	que cela te (vous) fasse du bien (se dit à une personne qui mange, qui boit, qui sort du bain, etc.)	may it do you good (said to person eating, drinking or coming from bath, shaving)
nokbec : nokbejî, noka bejî	yabani nohut	pois-chiche sauvage	wild chickpea, wild garbanzo bean
noman : nêreker	eşşek (eril)	âne mâle	donkey, jackass
nuhmalî, nûmalî	yeni ev kurmuş olan kimse	personne qui vient de fonder un foyer, une famille	one who has recently established a household (newly wed)
nuka : noke, nika	şimdi	présent, maintenant	now
nûtik	yavşak (bit yavrusu)	larve de poux	nit (of louse)
rişk	sirke (bit yumurtası)	lente	nit (of louse egg)
pak, paqij	temiz	propre	clean

pak kirin	temizlemek	nettoyer	to clean
palik : kurtan	semer	bât	packsaddle
palûke, m	küçük fabrika	manufacture, petite fabrique	small factory
pang : xirbê ser vekirî	üstü açık harabe	ruines d'une maison où on cultive un potager	ruins of a building inside of which a vegetable garden is planted
pap	posa	lie	dress
papûr, m	şose, cadde	chaussée, route	road, thoroughfare
pardax : teksîr	esirgeme, taksir	épargne, protection	saving, protection
pardax kirin	esirgemek	épargner	to save
parzin	süzme bezi	gaze à filtrer le lait	filtering cloth, strainer
parzinandin, parzandin, dakirin	sütü süzmek	filtrer le lait	to filter (milk)
paşpêkî, paşpê, paşpê, paş û pêş, bere paş, paşopê	tersine	à contresens, à rebours	in the opposite direction
paşpêkî li kerê siwar bûn	eşeğe tersyüz binmek	monter l'âne à contre sens	to rode the dankey sitting backwards
takêş : pêlawên ku an tenê yên piyê rast an yên piyê çep bin; solên takêş : her du fer jî ên piyêkî ne; herdu çep in an herdu ên çepê ne	ikisi de sağ yada sol ayağa uyan ayakkabı çifti	paire de chaussures consistant de deux pieds droit ou de pieds gauche	a pair of shoes consisting of two left-foot or two right-foot shoes
vajî, berevajî	ters yüzlü	à l'envers	inside out
paşpaşkî, berepaşkî	gerisin geri	à reculons, en arrière	reverse backwards
payin	beklemek	attendre	to wait
pelandin	el yordamiyla yoklamak	tafôner	to grope around
pelepûçî : viqî vala	saçma sapan, abuksabuk, boş, anlamsız	absurde, incongru, incohérent	nonsense, absurdity
gotinên pelpûçî	abuksabuk sözler	paroles absurdes, creuses, sornettes, absurdités	nonsense, rubbish, meaningless speech
pelikîn	gözü korkmak	être intimidé	to be intimidated
xwe pelikîn	büzülmek	se recroqueviller, se faire petit	to shrivel up, shrink
pêlkut	yarım yamalak	à moitié fait, incomplet	only half done, interrupted in the middle
karê xwe pêlkut kirin	işini yarım yamalak yapmak	faire son travail à moitié, bâcler son travail	to botch (up) (work), to do sth. perfunctorily
pelkutkî	baştan savma	bâclé	slapdash
karê pelkutkî	baştan savma iş	travail bâclé	a botched (up) (piece of work)
pelok, pelûr, pilor	bulamaç	bouillie	thick soup made with flour, butter and sugar
perpitîn, pelpitîn	debelenmek	palpiter	to palpitate, to quiver
pêrgî, pêrgînî, pêşî	ön	au-devant	front, foremost
çûn pêrgiya yekî	birini karşılamak	aller au-devant de quelqu'un	to go meet; to welcome
pêxwarinî	katık	en-cas, casse-croûte	snack
piğûrî, bişkûrî, pişkur	ayak üstü işlerde çalışan çocuk	enfant qui effectue les menus travaux domestiques	child who performs small tasks
pil pil, pilepil	dıriltı	grognement	grumbling, snarling
pincik, pîjik	tırnak kenarında çıkan sert deri parçası	excroissance formée autour d'un ongle	callus
pirpar, parpar	semizotu	pourpier	purslane
peritandin	(kumaş, et, vs için) lime lime olmak, dağılmak	se désagréger	to distingtegrate, come apart

Zimanê zarokan

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
zimanê zarokan : zarê zarokan	çocuk dilî	langage enfantin	baby talk
aba, bab, baba, babba, babo, babbo, bav, bavo, eba, ebo, yabo be ! : gava ku dixwazin zarokan bi henekî vecinîqîn yan jî bitirsînîn vê dibêjin.	baba çocukları şakayla ürkütme için söylenir	papa interjection pour faire plaisir à un(e) enfant	dad, daddy an interjection like saying 'boo' to excite an infant
bebê : ji bo gazîkirîna zarokên keçîni dibêjin. bebî : 1) bebek, bebe, bebik ; 2) bûkik	kız bebeği çağırma formu bebek	forme vocative pour appeler une bébé 1) bébé ; 2) poupée	vocative form for calling a baby girl 1) baby, 2) doll
bebo : ji bo gazîkirîna zarokên kurîni dibêjin. bîlo, pilo : çûkik, bilik	Erkek bebeği çağırma formu çuk	forme vocative pour appeler un bébé zizi	vocative form for calling a baby boy pee pee
biok, biho, bi'ok : 1) bihuk, kurm û kurnik, 2) heywan	(çocuk dilinde) böcek	hebette (insecte), bestiole	bug (insect)
bive, pive, biv, çiz : tehlûke, xeter	tehlikelidir	c'est dangereux, attention bobo!	it's dangerous, careful boo boo!
bive bûn, pive bûn : (bi) tehlûke bûn, (bi) xeter bûn	tehlikeli olmak	être dangereux	to be dangerous
bu' : gava ku dixwazin zarokan bi heywanekî bitirsînîn vê dibêjin	çocukları bir hayvanla korkutmak için söylenir	hou, se dit pour faire peur aux enfants avec une bête (loup)	oooh, interjection used to frighten a child as if a wolf was coming
çîçî kirin : xweşik kirin, xemilandin xwe çîçî kirin : xwe xweşik kirin çîçî bike! : xweşik bike!, bixemilîne!	cicilen cici olmak cici	fais-toi beau (belle) être mignon beau, mignon	make yourself pretty to be cute pretty, cute
çîçî bûn : xweşik bûn, xemilîn çîçî : xweşik, rindik, bedew, ciwan, law, spehî, xasek çîrceq : babûtanî, zirnezîq, tingilafîstan, tingilafîstî. Li hin deveran, gava ku zarokan li babûtaniyê siwar dikin, dibêjin : "çîrceqê sabûnreqê".	tahterevallî	balance	teeter - totter
çûçê, tûtû : mirîşk	tavuk	poulet	chicken
ça'ço, ce'ço, çehço : çav	göz	oeil	eye
çeç, çeçik, çeço, deço, pepik, tet, tetê, teto : dest. Li hin deveran, gava ku bavek destvala jî bajêr vegere malê, jî zarokan re vê dibêjin : "pepikan l'hev xe babo hat, ker firot û destvala hat".	el	main (menotte)	little hand
çik, çiq, çî, diq : gava ku bi zarokan re difîzin bi maneya "min tu dîtî" vê dibêjin û dom dikin : "çik, baqle baçik!".	seni gördüm	coucou !	peek-a-boo !
çîkçîk : çûk, çivîk	kuş	oiseau	bird
çîço : memik, çîçik	meme	nénés (têton)	nipples
çik çik, eçê eçê ! : ji bo ku zarok li ser piyan rawestin vê peyvê dibêjin.	Bebeklerin ayakta durmalarını için söylenir	se dit aux bébés pour qu'ils se tiennent debout	'upsy-daisey'- expression to encourage babies to stand up
çiz kirin : 1) dax kirin, 2) şewitandin, sotandin	yakmak	brûler	to burn
çiz bûn : 1) dax bûn, 2) şewitîn, sotin	yanmak	être brûlé	to be burnt
çiz : 1) xeter, tehlûke, 2) germahî, agir, ar, şewat	1) tehlike, 2) ateş, yakıcı	1) danger, 2) feu, brûlant	1) danger, 2) fire, burning
çoço : ker	eşek	hi han (âne)	donkey
çûçî kirin, çuç kirin, çuçê kirin, tot kirin, tûtû kirin : rûniştin	oturmak	s'asseoir	to sit down
çûçî bike !, çuç bike !, çuçê bike !, tûtû bike !, tot bike ! : rûne !	otur	asseids-toi!	sit down !
çûçî, çuç, çuçê, tûtû, tot : rûniştin	otur	assis	sit
çum çum kirin : 1) serê xwe şuştin, 2) ketin avê, ajnê kirin	1) yıkanmak, 2) yüzmek	1) se laver, 2) nager	1) to wash oneself, 2) to swim
da, dada, eda, dado, dadê, inê (ji tirkî) : dê, dayik	anne	maman	mum, mummy; mom mommy
dehdeh : hesp	at	dada (cheval)	horsey
dîrrin dîrrin : makîne	makina	machine, appareil	machine, apparatus
dûdê : pez	koyun	mouton	sheep
e e e ! : ji bo ku zarok razên vê dibêjin	çocukları uyutmak için söylenir	dodo !	'bed-y-bye', night-night
ehe kirin : kuxîn	öksürmek	tousser	to cough
eê : 1) et, xwişka mezin, li hin deveran jî bo dê jî dibêjin, 2) xwişkê, hekê, hakê !	abla, bazı yörelerde anne için de söylenir	grande soeur, soeur aînée, dans certaines régions se dit aussi pour la mère	elder sister, big sister
ex kirin : 1) jî devê xwe derxistin, 2) tîf (tû) kirin	ağzından çıkarmak, tükürmek	cracher, baver	to spit up, drool
'e, 'e'e, 'e'e, 'ek, 'ey : 1) pis, 2) gû	1) pis, kötü, 2) bok	1) pas beau (mauvais, vilain), 2) caca	nasty, dirty, (é) caca
'e bike !, 'eê bike !, 'e'e ! 'eê !, 'ek ! : gû bike	kaka et	fais caca	go caca, go poo poo
'e bûn, 'eê bûn, 'ek bûn, 'ey, 'ehê : pis bûn, lewitîn	pislenmek, altını kirletmek	se mouiller	wet oneself
'e kirin, 'e'e kirin, 'eê kirin, 'ek kirin, 'eke : pîsiya xwe kirin, destava xwe ya mezin kirin, gû kirin	şıçmak	faire caca	to go caca, to go poo poo
'eç bike !, 'eç !, 'eçî !, 'eç'eç ! : lê bide !	vur	frappe, cogne	hit, strike, to hit against something
'eç kirin, 'eçî kirin, 'içê kirin, 'eçê kirin, 'eçe kirin, kûta kirin, qutî kirin: lê dan, lê xistin, kutan, qutan	dövmek, vurmak	battre, frapper	to hit, to slap
'em kirin, 'emî kirin, 'epî kirin, hem kirin, 'epo kirin, 'epo : xwarin	yemek	miam (manger)	yum-yum (to eat)
'em bike !, 'em !, 'emî bike !, 'emî !, 'epî bike !, 'epî !, 'epo bike !, 'epo !, 'epo bixwe !, hem bike!, hem ! : bixwe !	ye !	mange !	eat !
'em, 'emî, 'epî, 'epo, hem, hepo : xwarin, xurek	mama	nourriture, miam-miam	food, yum-yum
'ew'ew, 'ewo, 'ew'ew, kûçî, kûço, hepo, wowo, vûve, kûço : se(g), kûçik, kûtî, kûto	köpek	toutou (chien)	doggie, puppy
fî kirin, fû kirin, pû kirin: 1) pîf kirin, 2) bi pîfê sarkirina xwarinê	üfleme, üfleyerek soğutmak	souffler	to blow
fîn: difîn, poz, bêfil, kepû, lût	burun	nez	nose
föfo : jî bo xwarinê wek savar û birincî dibêjin	çocuk dilinde pilav	riz, pilaf	rice, pilaf
girgirok, dardarok: 'ereboka bi sê toterîkan ya jî bo fêrkirina birêveçûna zarokan	çocuklara yürümeği öğretmekte kullanılan üç tekerlikli araba	voiturette à 3 roues pour apprendre aux enfants à marcher (bébé trotte)	3 wheel apparatus to teach infants to walk, 'baby walker'
gize kirin : gez kirin, kit kirin	ısırmak	mordre	to bite
gize bike !, gize!, gez !	ısır !	mords !	bite !
gix : jî bo ku zarok bikenin vê dibêjin	gül !	guili-guili, se dit en chatouillant un bébé pour le faire rire	giddy-giddy, said while tickling a baby to make him/her giggle
gixkan bike ! : bikene !	gül !	risette (rire) !	smile ! (giggle)
goço : goşt	et	viande	meat
goganî : jî bo ku zarok serê xwe kil bikin vê dibêjin	başını sağa sola sallamak	hocher de la tête	to shake, to nod one's head
hadê, heydê ! : de em herin !	haydi	vas-y, allons-y	go on, lets go
hejanî : jî bo hejandina zarokan dibêjin	çocukları sallamak için söylenir	l'action de bercer un enfant dans un berceau	the rocking an infant in a cradle
hêzok : hembêz, himêz, hemêzok	koyun, bağır	sein, giron	breast
heçî berê, gula zerê : jî bo ku zarok werin ba mezinan ew vê dibêjin û yê ku pêşî têt şekir didinê.			
hela hela ! : de rabe were !	gel bakalım !	viens ici !	come here !
hopanî : jî bo hopkirina zarokan dibêjin			
hozanî, zozanî : jî listika ku mezin xwe li ser piştê dirêj dikin û herdu peyên xwe didin ber zikê zarokan û wan li ser zik radikin			

hewayê dibêjin. Li hin deverên din jê re hozanî jî têtê gotin. ime, mem : 1) tî, têhnî, 2) ma tu tî yî? / ez tî me, 3) av dayîna zarokan, av xwastin	su	wa wa, boire (eau)	wa wa, to drink (water)
kaka : ji bo tiştên wek şekir, şekirok û çikolate dibêjin keka, keko, kek : birayê mezin. Li hin deveran ji bo bav jî dibêjin. kidê : kara bizinê, kar, karik. Ji bo bizinan jî têtê gotin.	bonbon, çukolata gibi tatlı şeyler Abî, ağabey kuzu	bonbon grand-frère, frère aîné caprin, chevreau	sweets, candy elder brother, big brother kid
kîte kîte : gava ku zarok dikuxin mezin destê xwe li pişt wan dixin û vê gotinê dibêjin. Ango : helal helal !, para te para te ! kix kirin : pis kirin, kirêt kirin kix bûn : pis bûn, kirêt bûn kix, kix, be' : pis, kirêt	çocuk öksürdüğünde büyükler sırtlarına vurup söyledikleri söz kirlenmek kirlenmek kih, pis, kötü	formule dite par les adultes lorsqu'un enfant tousse salir, souiller se salir caca (sale, vilain)	comment by adults to children when they cough to dirty to get dirty dirty, nasty, caca
kûk ! : ji bo ku zarok li mirovî binihêre vê dibêjin lafî kirin, ahê kirin, ela kirin, elak kirin, îdî kirin, lele kirin, lala kirin, lolo kirin, lolî kirin, tatê kirin, hahê (hayê) kirin, nenî kirin, nînî kirin, ule kirin : razan, raketin, nivistin, ramedan, xew kirin lafî, ela, elak, îdî, lele, lala, lolo, lolî, tatê, hahê (hayê), ahê, nenî, nînî, ule : xew lorik : sawa, dergûş	baksana uyumak	coucou faire dodo	peek-a-boo to go bed-y-bye, night-night
lûlû kirin, çizê kirin, bel kirin, bil kirin, mîz kirin, mîztin, destava xwe ya piçûk kirin, pij kirin lûlû bike !, lûlû !, çizê bike !, bilo bilo !, belo belo ! : mîz bike ! lûlû, çizê : mîz, destava piçûk, pêşav maç maç, pû'pû' : 1) dengê maç kirin û maç jê standinê ye, 2) maç, paç, ramûsan mamo : mam, ap me'ik : berx me'e, me'me' : pez, mîh memî : xwarin, xurek même, memo, mimî : mêjok, memik : 1) mêjok, memik, 2) memik, çiçik 3) li hin deveran ji bo avê jî dibêjin mî'o, te'te', çêlê : çêlek, çêl, manga	beşik çişini yapmak uyku	berceau faire pipi dodo	cradle to wee-wee (b.b), to go pee pee to take a nap
na na na ! : ji bo ku zarokan aş bikin vê dibêjin nanî, nene : nan naynay kirin, nîna kirin : dîl kirin, govend girtin, reşîsîn, dans kirin naynay bike !, naynay !, nîna bike !, nîna !, : dîl bike ! nono : kinc û cilên nû papîk : tiştên ku dixin pêyên zarokan papol : solên (pêlavên) zarokan pepe : nan. Li hin deveran ji bo ku zarok xwarina xwe bixwe vê peyvê dibêjin pepo, papo, pepê, pêtik, pep : pê. Li hindekan deveran pepo ji bo nan jî dibêjin piçê, tixo, 'olik : golik pifo, pifok, fifok, fifo : xwarina germ pišo : pişik, pişik, kitik pitê ! : bebeka keçînî. Ji bo gazîkirina bebeka keçînî jî dibêjin. pitik : zaroka piçûk, dergûş pito : bebekê kurînî. Ji bo gazîkirina bebekê kurînî jî dibêjin. pixk ! : ji bo ku zarokan bi henekî bitirsînê vê dibêjin qoço, tek lolo ! : gava ku dixwazin bi zarokan re qoç bilîzin vê dibêjin qulopani, qulopinc : navê listika teqle avêtinê ye şoşo kirin, soşî kirin, soşî kirin : suştin taytay kirin, dardar kirin, tena (tinê) kirin, westê kirin : li ser pêyan sekinîn taytay bike !, taytay !, tay ! dardar bike !, dardar !, westê bike !, westê !, tena (tinê) bike !, tena (tinê) ! Li hin deveran, gava ku mezin dixwazin zarok li ser pêyan rawestin, dibêjin : "tinê tinê, bejna dinê": li ser pêyan bisekinê ! tetik : lepik, destkêş, destgork tîti, tîtik, çiçi, tîtik : listok tîq ! : ji bo ku zarok bikenin vê dibêjin toto : qûn ufe bûn : germ bûn ufe : germ e ! uve bûn : sar bûn uvvv : sar e ! wişik, pişik pişik: gava ku dixwazin zarok bikenin tiliya xwe li lêvan didin û vê dibêjin xitik, xeto : bebeka keçînî xûçê, xwekê !: 1) xwişk, 2) xwişkê!	amca oğlak koyun mama, yemek 1) emzik 2) meme inek çocukları yatırmak için söylemir ekmek oyunmak oyna ! yeni elbise çocukların ayaklarına giydirilen çocuk ayakkabısı 1) ekmek, 2) ye ! ayak dana sıcak yemek kedi dişil bebek bebek eril bebek toslama takla yıkamak iki ayak üstünde durabilmek bebeklerin ayakta durmaları için söylenir eldiven oyuncak gül bana, gülsene ! kiç, popo sıcak olmak sıcak soğuk olmak uv !, soğuk ! haydi gül ! dişil bebek bacı çocukların ayakta durabile evreleri kiç üstü oturabilmek (5-6 aylık çocuk) kiç üstü ilerleme yüz üstü sürüklenecek ilerleme emekleme ayakta durabilmek yürümeye başlamak, adm atmak	tonton agneau mouton nourriture pour enfant 1) tétine 2) sein, téton vache se dit pour apaiser les enfants pain faire danser danse ! vêtement neuf chausson chaussure d'enfant 1) pain, 2) mange ! pied veau repas chaud minou, miaou (chat) bébé (de sexe féminin) bébé, nouveau-né bébé (mâle) hop là ! donner un coup de tête culbute laver se tenir debout debout ! (se dit pour les bébés qui commencent à se tenir debout) gant joujou, jouet fais rissette fesse être chaud chaud être froid froid fais rissette ! bébé féminin frangine, petite soeur étapes d'évolution des enfants jusqu'à ce qu'ils se tiennent debout se tenir en position assise (vers 5,5 - 6 mois) se traîner sur les fesses avancer en rampant à plat ventre marcher à quatre pattes pouvoir se tenir debout faire les premiers pas	uncle lamb sheep baby food 1) pacifier 2) nipple cow said to appease children -shh-shh- bread to make someone dance dance ! new clothes baby slippers baby shoes 1) breat, 2) eat ! foot calf hot meal pussy (cat) baby girl baby baby boy to butt (with the head), billy buck somersault to wash to keep oneself up stand-up ! (expression to encourage babies to start standing upsy-daisy glove toy smile, give me a smile bottom, butt to be hot hot to be cold cold cold give me a smile ! baby girl little sister stages of babyhood until they stand to sit up (about 5,5-6 months) to scoot on one's backside to crawl on one's stomach to crawl on all-fours to stand upright (erect) to take one's first steps, to toddle
7 - kostekqetandin, bendikqetandin zarok êdî dikare xweş bi rêve here. Ji bo vê jî bendekî (kostek) piçekî xav bi herdu pêçiyên mezin yê zarok ve girê didin û dihêlin ku ev bi rêveçûnê wî bendî biqetene.	ipini koparmak, kendi başına yürülebilmek	il est devenu autonome pour marcher	he can walk by himself, on his own toddler

Îdyomên kurdî

(IV)

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
bi çar çavan girîn, bi xwe de pûkîn	iki gözü iki çeşme ağlamak, gereksiz yere sürekli yakınmak, şikayet edinmeyi alışkanlık edinmek	se plaindre à tout propos, à tort	to complain about everything for no reason
bi der û ro de çûyin : bi ser de barîn, rijîn, (Xwedê dayê, tê de digevize)	çok zengin olmak, mal içinde yüzmek	être très riche, nager dans l'opulence	to be very rich rolling in wealth (rolling in money)
bi dê û bav kirin ; cî bi cî kirin	yerli yerine oturtmak, kanıtlamak	étayer solidement	to prove, establish
bi korayî (nezanî) ketin nav	körü körüne bir işe girmek	s'engager aveuglement	to undertake blindly
bi ser çavên xwe de mîstin : xelk ji xwe dîr xistin; pê re bazar nebûn	itici olmak, kimseyle anlaşamamak	repousser, éloigner les gens; être impossible à s'entendre avec	to be repelling people, to be repulsive
bi ser kodika tije girîn	tok karna, varlığa rağmen ağlamak, yakınmak	pleurnicher, se lamenter sans manquer de rien	to lament while lacking nothing to snivel, to whine
bi şilfa... xwe ketin	çabasız zahmetsiz servet sahibi olmak	faire fortune sans efforts (grâce à un mariage, etc.)	to make a fortune without effort (eg by marriage)
bila kumê me li ser keçeliya me be, bila serê gurrî di bin kum de be...	külâhımız kelimizi örtün, kırılan kol yen içinde kalsın	que le chapeau cache bien notre crâne chauve ; lavons en famille notre linge sale	let's wash our dirty linen in private
bilind firîn	yüksek uçmak	avoir des prétentions excessives, irréalistes	to have excessive (unrealistic) expectations
bilind firîn û nizm ketin	yüksek uçup alçak düşmek, umduğunu bulamamak	prétendre voler haut et tomber bas	pride comes before a fall
bilind kuxîn	büyüklük iddiasında olmak	prétendre jouer dans la cour des grands	to give oneself airs
bilûra (li) ber guhê gê (gayî) ye : wekî ji dîwêr re bêjî, deng nabe xwe û bi ya xwe dike	bildiğini okumak, kulak asmamak	jouer de la flûte pour un boeuf (qui n'entend pas la musique); parler en vain, parler à un mur	talking to brick a wall, to speak in vain
bin cil (berr) kirin	hasırlı etmek, sümen altı etmek	laisser sans réponse une demande, mettre sous le boisseau	to shelve a matter, to leave unanswered (requests)
bin şil bûyîn	ayıplı, kusurlu olmak, gizli ayıbı olmak	avoir des casseroles, avoir des choses à cacher	to have something to hide
binguh (belegoşk) germ kirin: lê xistin	kulaklarını okşamak, tokat vurmak	donner une gifle	to slap, smack
bin xwe dagirtin	altını doldurmak, yükünü tutmak, köşeyi dönmek	faire fortune	to get rich
bin çengê wî germ kirin	kurşunlamak	fusiller	to shoot
bin filitî ye, bin avêtî ye, goşt daye pisikê	kızlıktan düşmüş	elle est déflorée	she was deflowered, lost her virginity
binfilitî	savurgan, dipsiz kuyu	prodigue	profligate, spendthrift
bi nan û perçeyekî li ber gerîn	dünden razı olmak, işe teşne olmak	être tout prêt pour ; ne pas demander mieux	to be eager to do it, to be chafing at the bit
beqa nekirin, av negihiştin ser, av bi ser de nexwarin ; di cîh de mirin	düşüp anında ölmek	tomber raide	to drop dead
bê bintar	asılsız, esassız	sans fondement	without any basis, baseless, bottomless
ba di ber de nare /naçe	dört dörtlüktür, eksizsiz ve mazbuttur	c'est du béton, impeccable, travail parfait	watertight, solid, impeccable, flawless, perfect
bask (perr) tune pê bifire, ji kêfa piyê wî/ wê erd nagire	sevincinden uçmak	fou de joie, sur un nuage	ecstatic, on cloud nine
benê xwe qetandin	ipini koparmak	rompre ses attaches	to sever ties (with family, morale)
brayê xwarinê	iyi gün dostu	ami des beaux jours	fair weather friend
birê bûkê, serê biskê	imtiyazlı, torpillî	privilegié, favorisé, qui a la part belle	privileged, favoured
bi erdê de çûyîn, ketin binê erdê	utançtan yerin dibine girmek	passer sous terre (de honte)	to hide one's head in shame
kerê yekî ajotin	birinin arından konuşmak, dedikodusunu yapmak	médire, dire du mal de quelqu'un	to slander, talk behind someone's back
bi şûnikan bi şûna yekî ketin	giyabında birine öfkelenmek, söylenmek	maugréer, pester contre quelqu'un (en son absence)	to curse, nun down s.o. (in his/her absence)
bizmarê tiştêkî danîn (xistin) avê	ipe un sermek, aldatarak oyalamak	avancer des prétextes creux, inconsistants, renvoyer aux calendes grecques	to make vain excuses, to put sth off indefinitely
bi yekî ve bûn benîşt	birine sakız gibi yapışmak, peşini bırakmamak	être collant, importun, importuner	to importune, to dog s.o., to stick to s.o. like glue
çêleka ser pirê : her kesê ku tê karê xwe pê dike	her gelenin işini gördüğü kişi	bonne à tout faire, personne utilisée par tout le monde	jack-of-all-trades
çêleka zer, çêleka nîsê	kendi sütüyle dolu bakraççı tekmeleyip dökken inek; emeklerini boşa harcıyan	la vache qui renverse par un coup de pied le seau rempli de son lait, personne qui après avoir fait du bon travail détruit les fruits de son travail	s.o. who does a good work then turns around and destroys the fruits of his labor
bû doza Ereba, hilka Erebe, bû mesela gayê Kanika	yılan hikayesine dönüştü	histoire interminable, problème insoluble	a long-winded story, something that never ends
bû wek şêxê pê li bizota dike, filfil (îsot) ketiye qûnê	paniğe kapılmak, çok acele etmek	être sur le feu, se précipiter	to panic, to rush
bû noka li kevir : ji hev belav bûn	çil yavrusu gibi dağılmak	se disperser aux quatre coins du monde	to be scattered to the four corners of the world (globe)
bû dizê sola (çovê) xwe	pabucunun hırsızı olmak, haklı iken haksız duruma düşmek	(litt.) Devenir le voleur de ses propres chaussures; se trouver en position de coupable alors qu'on a raison	to be considered at fault when one is actually (in the) right, (litt.) "to steal one's own shoes"
bû kurkê qetyayî ; ne bi kuştin tê ne bi hiştin : bûye cil kete mil	ne atılır ne satılır	quelqu'un ou quelque chose dont on ne sait que faire, qu'on ne peut ni jeter ni garder	a person or thing that one doesn't know what to do with, should one keep it or get rid of it ?
canê yekî kirin (wekî) serrad	birini ateşli silah ile delik deşik etmek	cribler quelqu'un de balles	to riddle s.o. with bullets

canê yekî xirt xirt kirin, kert kert kirin : dan ber kêran	birini bıçak ya da hançerle delik deşik etmek	cribler quelqu'un de coups de couteau ou de poignard	to stab s.o. over with a dagger or a knife, to stab in the back
caw cawê te, meqes meqesa te ye; caw cawê te ye;	köy senin harman senin ; at ata biçirîne : heta dikarî derewan bike bildiğın kadar	(litt.) La toile est tienne, les ciseaux sont tiens ; tu peux la couper à ta guise ; se dit de quelqu'un qui ment avec exagération, sans retenue	litt. "the cloth is yours, the scissors are yours : cut the cloth as much as you like" ; said of an incorrigible (inveterate) liar
cemedî ser dilê xwe helandin ; dilê xwe rihet kirin	emeline ulaşmak	assouvir sa soif, sa vengeance	to satisfy, assuage, quench (thirst revenge)
cewdikê xwe vala kirin cewdikê wî tije bûye	kurdunu dökmek (cinsel) kurtlanmış (cinsel)	tirer un coup (sexuel) il est en rut	to have a quickie (sexual encounter) he is on rut, horny
cicokî ketin rê : peyatî û destvala bi rê ketin	yaya ve eliboş (silahsız) yola koyulmak	se mettre en route à pied et sans armes	to set out on a trip.. on foot and unarmed
cîhê lê dimize giha lê şın nabe : pirr no ye	o kadar hırçın ve belalı ki işediği yerde ot bitmez	il est tellement belliqueux et dur que là où il pisse l'herbe ne pousse pas	the grass does not grow where he urinates, he is very tough
bê dev û şîpan e	patavatsız	impertinent, irréfléchi	who talks at random and thoughtlessly, tactless, one who talks off the top of his head
cîla wî bê berwêr e : doq e	lafını bilmez, nerde ne diyeceğini bilmez	il parle à tort et à travers ; il est impertinent	he talks a lot of nonsense, he knows no limits (in speaking)
cilka (berka) xwe ji avê derxistin : ji heqê xwe hatin	kendi kendine yetmek, idare etmek	se débrouiller, s'en tirer	to extricate oneself (from difficulties), to manage, to be self-sufficient, to get by
cilkirina gê piştî baranê	iş isten geçtikten sonra davranmak	(litt.) revêtir le boeuf après la pluie ; agir trop tard	to act too late when it's all over, to close a stable door after the horse has bolted
cilka bênamûsiyê kişandiyê serê xwe; cilik kişandiyê serê xwe ; kumê bênamûsiyê daye serê xwe cineta bi minet : qenciya bi minet	rezilliği kabullenmek, hakkında söylenenleri duymamazlıktan gelmek başa kakılan iyilik	se résigner à l'opprobre ; ne pas agir contre l'infamie faire du bien à quelqu'un et le lui rappeler sans cesse	to resign o.s. to disgrace (infamy), to do nothing to counteract a scandal not to let s.o. forget that you've done them a favor
cînikên (cînên) wî hatine dorê ; cînik hatinê	deliliği tutmak	retrouver ses vieux démons	to revert to an earlier state of insanity to have a relapse
curma ser cîrana ye	ceremesini başkasına ödetmek /çektirmek	faire payer à autrui ses fautes	to make others pay for one's own faults

Ferhengoka Hawarê

(IV)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî	sixur	köstebek	taupe	mole
rêvîn, rêving	kirli	sale	dirty	segavî	kunduz	loutre	otter
hevêrk : herêm	bölge, mıntika	district	district	marmarîşok, gungumok, balîfrezk, şemsemotik	kertenkele cinsleri	variété de lézards	types of lizard
zergoz : bi latîni Carya fraxinifolio				sêvil, sêvelok, xilt,	tarla faresi	rat des champs	field mouse
bizo, bizî	kara ağaç	orme	(wych) elm	koremişk			
tanî kirin	çitlemek	entourer de haies	to hedge	zof, sarmar, şermar, bijmar, jarmar	kırkayak, çıyan	mille-pattes	centipede
tanî : ji darên berû, spindar û mazûyan çê dibe; bi heriyê diseyînin dikin çit				ûrmar, ûremar	ok yılıanı	couleuvre à collier	grass snake
çit	çit	haie	hedge, fence	hişkeber, diwarê hişkeber	harçsız (duvar, bent)	(mur, muret) construit par empilement des pierres sans ciment	stone wall built without cement duy-stone wall
olî : xaniyê du qatî, binê wê gom e, serê wê menzeleke mezin a pêşvekirî ye	iki katlı köy evi, altı ahır, üstü oturulacak ev	maison à deux étages dont le premier sert d'étable	two story house whose first floor is used as stable	bereste, berheste, kevirheste	çakmak taşı	Pierre à briquet	flint-stone
navko : xaniyê yek qatî jûvan : poşman, peşîman	tek katlı ev pişman	maison sans étage qui a du regret	one story house regretful, sorry, remorseful	pandî : panêr	bekçi, nöbetçi	gardien, garde	guard, sentry
rejû, resû, rejî	kömür	charbon	charcoal	pandîgeh	gözetleme ya da nöbet yeri	poste de garde	sentry box, cabin
avdiz : di keleşan de riya dizî ya ku tê de dikarin avê binin	kalelerde suyun getirildiği gizli yol	aqueduc secret d'une forteresse	secret water conduit (of a fortress)	bazgûrî, başkûrî, berzûrî	yakarma	supplication	supplication
dîreh : garisê spî	ak dan	millet	millet	xwe bazgûrî, başkûrî, berzûrî Xwedê kirin	Tannya yakarmak	supplier le Seigneur	to implore, to beg the Lord
fetandin, fetihandin	ekilmemiş bir araziyi ziraate hazırlamak	défricher une terre et la rendre cultivable	to bring land into cultivation	qelaçe : çeper	küçük kale	fortin	small fort
bêrm	krater gölü	lac de cratère, lac de montagne	crater mountain lake, small mountain lake	hêreker	şahit, tanık	témoin	witness
şkev : qabek ji dar çêkirî	tahtadan kap	boîte ou récipient en bois	wooden box or vessel	tinawir : xwedan tîn	canlı, diri	vivant	alive, living
wîşk, werşeq, weşek qwîz, kûze	vasak sansar	lynx putois	lynx Martes foina, polecat, skunk	lêvok, lêpok	eğlendirici	amuseur, comique	entertainer, comedian
kurîbeşk : kurebeşk heftar : keftar	porsuk sirtlan	blaireau hyène	badger hyena	lêvokî kirin	eğlendirmek	amuser	to entertain, to amuse
				pîşekar	1) kahya, 2) teşrifatçı, sunucu	1) intendant, 2) présentateur	1) factor, 2) presenter, introducer (of pers.)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication : Reşo ZILAN
Réalisation : S. ILITÇ & M. HASSAN